

© Марусяк Н. Л., 2016

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Чернівці

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПРИКОРДОННОЇ ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ЕВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто проблеми та перспективи фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств прикордонної території західного регіону в умовах інтеграції України у європейське ринкове середовище.

Ключові слова: фінансове забезпечення, інвестиційна діяльність, фінансування інвестицій.

Постановка завдання. Тенденції в сучасній економіці характеризуються процесами оновлення виробництва, появою нових товарів, підвищенням рівня послуг, що надаються. Всі сфери життєдіяльності знаходяться під впливом науково-технічного прогресу, що вимагає відповідного розвитку суб'єктів господарювання. Поглиблення інтеграційних процесів і вихід на світовий ринок поставили перед вітчизняним товаровиробником завдання утримання конкурентної позиції, що у сучасному економічному середовищі вимагає активізації інвестиційної діяльності підприємства як провідного напрямку підвищення ефективності їх функціонування. Однією із найважливіших проблем при здійсненні інвестиційної діяльності є її фінансове забезпечення, яке має забезпечити реалізацію інвестиційних проектів у запланованому обсязі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній літературі широко і ґрунтовно висвітлюються питання фінансування інвестиційної діяльності. Значний внесок в теоретичні і практичні дослідження інвестиційної діяльності підприємств здійснили вітчизняні вчені-економісти В. Геєц, Ю. Бажал, І. Єгоров, І. Корнілова, М. Крупка, С. Онишко та ін. [1-6]. Вони дослідили різні аспекти фінансового забезпечення інвестування, запропонували заходи щодо прискорення інвестиційної активності в економіці України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, як свідчить економічна практика, фінансове забезпечення інвестиційної діяльності розвитку підприємств окремого регіону вимагає врахування регіональних особливостей інвестиційної діяльності та можливості євроінтеграції, що зумовлює потребу в проведенні подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану та обґрунтування можливостей та перспектив фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств прикордонної території західного регіону в умовах інтеграції України у європейське ринкове середовище.

Викладення основного матеріалу дослідження. З 1 січня 2016 року набули чинності статті Угоди про асоціацію між Україною, Європейським Союзом та його країнами-членами щодо торгівлі та пов'язаних питань. Зона вільної торгівлі між Україною і ЄС чинитиме додатковий конкурентний тиск на українські підприємства, але водночас пропонуватиме нові можливості для залучення інвестицій, технологічної модернізації та виходу на європейські та міжнародні ринки.

У цих умовах адаптація українських підприємств до нових реалій, які орієнтується переважно на виробництво низькотехнологічної продукції, або продукції яка не відповідає міжнародним стандартам якості, набуває особливої важливості. Суб'єктам підприємницької діяльності важко буде утриматися на власному ринку або вийти на нові. Це потребує, у першу чергу, фінансових ресурсів, пошуку нових можливостей розвитку, у тому числі, для виходу на зовнішні ринки й нарощування експорту. Зона вільної торгівлі з Європейським Союзом відкриває перед Україною великі можливості, однак для їхнього використання українському бізнесу необхідно адаптуватися до європейських правил і полегшити доступ до міжнародного фінансування.

Українським підприємствам, в тому числі малим та середнім, що працюють на внутрішній ринок, варто оцінити нові обставини й нові можливості та подумати як про розвиток свого бізнесу загалом, так і про вихід

на зовнішні ринки зокрема. Адже амбітний бізнес має прагнути до диверсифікації джерел постачання та каналів збуту, до максимізації прибутків та мінімізації ризиків [7, с. 11].

Із запровадженням зони вільної торгівлі далеко не всі бар'єри усунені для експорту вітчизняної продукції. До таких бар'єрів можна віднести як мовно-культурні бар'єри, технологічну відсталість виробництва, нестачу загальної підприємницької культури, так і обмеженість фінансових ресурсів, які необхідні для освоєння нових ринків. Всестороннє і комплексне посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств можливо лише при достатньому фінансовому забезпеченні їх інвестиційної діяльності. Для зростання її обсягу існує ряд перешкод.

Одна з них це низький платоспроможний попит населення внаслідок невисокого рівня соціально-економічного розвитку прикордонної території західного регіону, зокрема Чернівецької області. Так, у лютому 2016 р. середня заробітна плата працівників становила 3249 грн., вона менше середньої заробітної плати в країні за цей же період на 41% (на 1336 грн.) [8].

Також варто зазначити, що у Чернівецькій області основна частина суб'єктів господарювання представлена малими та середніми підприємствами, яким важче залучити зовнішні ресурси для інвестиційної діяльності. Так, на початок 2015 р. в області діяло 4065 підприємств: 1 велике, 157 середніх та 3897 малих, з яких 3286 мікропідприємств [8]. Звичайно, відсутність крупних інвесторів, які були б забезпечені власними фінансовими ресурсами обмежує інвестиційний розвиток області. Серед причин низького рівня припливу інвестицій у регіон можна зазначити нерозвинуту соціально-економічну інфраструктуру. Це в першу чергу транспортні розв'язки і шляхи, об'єкти придорожного сервісу, стан яких у області є незадовільним.

У Чернівецькій області відсутня належна державна підтримка інвестиційної діяльності на регіональному рівні, відсутня чітка координація зусиль державних органів з ефективного використання внутрішніх ресурсів та із залучення зовнішніх ресурсів для економічного зростання регіону. Зокрема

немає механізму реалізації регіональних бізнес-ідей, їх просування та інформаційна підтримка здійснюється в недостатній мірі. Місцевими органами влади не ведеться діяльність з пошуку, планування і часткової чи повної передпроектної підготовки потенційних інвестиційних проектів. Не повною мірою здійснюється поширення інвестиційних пропозицій в спеціалізованих виданнях, у т. ч. за допомогою інтернет-ресурсів, виставково-ярмаркових заходів, бізнес-форумів, спеціалізованих веб-порталів, співпраці з інвестиційними та консалтинговими компаніями, міжнародними і вітчизняними інвестиційними фондами та фінансово-кредитними установами.

В сучасних умовах, що характеризуються дефіцитом фінансових ресурсів, власний капітал підприємств займає значну долю у фінансуванні інвестицій Чернівецької області. При цьому основними джерелами фінансування виступають амортизаційні відрахування та нерозподілений прибуток. Проте доволі рідко підприємство, що вирішило реалізувати капіталомісткий інвестиційний проект, спроможне фінансувати його лише за рахунок власного капіталу. Обмеженість цього джерела для розширення масштабів інвестиційної діяльності обумовлює необхідність ефективного поєднання різних джерел фінансування інвестиційних процесів. Відповідно, важливим у формуванні інвестиційних ресурсів підприємства є поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел, що можуть бути направлені на фінансове забезпечення інвестиційної діяльності. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності за рахунок різних джерел є важливою складовою розвитку підприємств прикордонних територій західного регіону.

Слід відзначити, що в регіоні й надалі серед джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємства залишається мізерною частка банківського кредитування. Це пояснюється високою вартістю згаданого джерела, що ускладнює його залучення для фінансування інвестиційної діяльності, особливо для низькорентабельних підприємств, які неспроможні отримувати довгострокові кредити для технологічної модернізації. У сучасних

економічних умовах практика використання банківського кредиту є досить ризиковою для суб'єктів підприємництва.

Полегшити доступ до фінансування інвестицій у середньому та малому бізнесі може програма Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) «Кредити для МСП і підприємств середнього рівня капіталізації». В Україні програма виконується через банки-посередники: Ощадбанк, Укрексімбанк та УніКредитбанк. Аналогічно, в Україні надає кредити для розвитку мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП) Німецько-український фонд (НУФ). Фонд має ряд своїх кредитних програм, які реалізуються через комерційні банки-партнери: ПроКредит банк, Мегабанк, Укргазбанк, Міжнародний інвестиційний банк. За програмою мікрокредитування та програмою рефінансування заходів з підтримки системи кредитування в сільській місцевості ставка за кредитом є ринковою, і визначається банком-партнером. За пільговою програмою кредитування ММСП за пріоритетними галузевими напрямками ставка визначається на базі облікової ставки НБУ та фіксованої відсоткової добавки. Але, в існуючих економічних умовах вартість кредитів, що надається цими кредитними організаціями є досить високою для підприємств області, що мають низькі показники рентабельності.

Отже, основним фактором гальмування інвестиційної діяльності регіону є фінансові обмеження, що пов'язано з недостатнім обсягом власних фінансових ресурсів та складністю із залучення зовнішніх фінансових ресурсів. З огляду на це, ряд міжнародних інституцій адмініструє постійно діючі фінансові та кредитні програми для підприємств в Україні, використання яких є більш вигідним, ніж користування кредитами на ринку. Окрім того, міжнародна допомога надається у галузі консалтингу.

Запровадження зони вільної торгівлі, що вплинуло не лише на українських експортерів до ЄС, але на всі компанії в Україні, спричинило зміни у внутрішньому бізнес-середовищі у відповідності до стандартів ЄС. Реагуючи на ці зміни, що можуть становити виклик для малих та середніх підприємств, яким необхідно більше знань та навичок і більше фінансових ресурсів для

адаптації Європейська Комісія спільно з ЄБРР, ЄІБ запровадили проект ЄС «Інструмент поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі». Інструмент ПВЗВТ для малих та середніх підприємств отримає приблизно 200 мільйонів євро в грантах з бюджету ЄС [9]. Очікується, що цей внесок матиме наслідком принаймні 2 мільярди євро нових інвестицій у трьох країнах (Україні, Молдові, Грузії), які будуть фінансуватися переважно новими кредитами, що підтримуватимуться цим інструментом. Інвестиції, що пов'язані з ПВЗВТ мають бути спрямовані на підвищення конкурентоспроможності включати інвестиції, що поєднують покращення продуктивності й ресурсоефективності, наближаючи кращі європейські практики і стандарти, і одночасно знаходяться у відповідності до національних зобов'язань із ПВЗВТ.

Крім цього в Україні, внаслідок посилення інтеграційних процесів, збільшуються можливості вітчизняного бізнесу користуватися усіма перевагами найбільш важливих галузевих програм ЄС на рівних правах з підприємствами країн-членів ЄС. Так, у березні 2015 року було укладено Угоду з Європейської Комісії про участь України у програмі ЄС в галузі досліджень та інновацій «Горизонт 2020», бюджет якої складає близько 80 млрд. євро. Це означає, що інноваційні підприємства та кластери мають доступ до усіх компонентів та фінансових ресурсів програми. Програма має п'ять типів проектів, що пропонують грантове фінансування, один з яких це проекти типу SME Instruments спрямовані «на всі типи підприємств середнього і малого бізнесу, які мають чіткі наміри розвиватися, рости і інтернаціоналізуватися» [10]. Для підприємств, які пройдуть конкурс, на першому етапі передбачається фінансування оцінки здійсненності для перевірки життєздатності пропонованої концепції, одноразово виплачується сума 50 000 євро, на другому етапі – 70% допустимих витрат пов'язаних з демонстрацією, випробуванням, створенням прототипу, створенням дослідного зразка, масштабуванням продукту, створенням зменшеного продукту, проектуванням і створенням ринкового зразка. На третьому етапі проекти типу SME Instrument сприяють отриманню доступу до державного та приватного

ризикового капіталу[10]. Учасниками програми SME Instrument в рамках «Горизонт 2020» можуть стати як одне підприємство, так і консорціум підприємств, як мінімум одне з яких зареєстровано в країні-члені ЄС або асоційованій країні. Так, як Чернівецька область межує з Румунією, у підприємств цієї території є переваги у співпраці з підприємствами країни-члені ЄС для можливості отримати фінансування програми SME Instrument.

Україна приймає участь і у іншій важливій програмі ЄС у галузі підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств «КОСМЕ» (доступний для нас бюджет складатиме близько 800 млн. євро до 2020 року). Мета програми - полегшити малому та середньому бізнесу доступ до гарантій, кредитів та акціонерного капіталу. Україна поки що приєдналася до нефінансової частини програми. Вітчизняним підприємствам доступні 25 проектів, що діють у трьох напрямках: спрощення виходу на зовнішні ринки, підтримка конкурентоспроможності, формування культури ведення бізнесу. Найбільш велика підпрограма «КОСМЕ» - Європейська мережа EEN (Enterprise Europe Network), що охоплює 65 країн, де працюють більш ніж 600 бізнес-асоціацій – фінансових і тих, що спеціалізуються на трансфері технологій. В цю мережу також входять більш ніж 2,5 млн. компаній учасниць, більш ніж 16 тисяч технологічних розробок та бізнес-пропозицій[11]. Українські підприємства отримали доступ до Європейської мережі, що дозволяє знаходити партнерів у 65 країнах, приймати участь у трансфертах технологій, шукати закордонних інвесторів для виходу на ринок з новою продукцією.

Для держави участь у таких проектах не є безкоштовною та передбачає щорічну сплату урядом фінансових внесків. А тому важливо, щоб вітчизняні підприємства активно використовували переваги, надані за рахунок українських платників податків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інтеграція економіки України у європейський економічний простір надає вітчизняним суб'єктам підприємництва масу нових можливостей. Але, на сьогодні, більшість з них не готові до конкуренції з європейськими підприємствами та виходу на

європейські ринки, так як не відповідають діючим там нормам та обмежені у фінансових ресурсах. Особливо, це стосується малих та середніх підприємств, якими представлено бізнес Чернівецької області. Але у Європі такий бізнес є основою економічної стабільності, що найбільш динамічно розвивається та створює нові робочі місця. Для підтримки малих та середнім підприємствам європейські організації надають можливість участі у різноманітних програмах. Але суб'єктам підприємництва потрібно вміти показувати свої переваги та здібності щоб отримати грантове фінансування. Це не можливо без допомоги органів місцевої влади в рамках організації бізнес-консультацій, налагодження співпраці з представництвами ЄС в Україні, спрощення механізму створення підприємства та сприяння реалізації бізнес-ідеї. Ефективна підтримка з боку місцевих органів влади дозволить створити сприятливе середовище для поступової інтеграції регіональних суб'єктів підприємництва до внутрішнього ринку ЄС, залучення інвестицій, створення нових робочих місць та, як наслідок, підвищення рівня життя населення.

Список літератури

1. Геєц В.М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєц, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272с.
2. Бажал Ю. Фінансове забезпечення інновацій/ Ю. Бажал//Фінанси України. –2004.- № 4. – С.142-144.
3. Єгоров І. Ю. «Інноваційна Україна -2020»: основні положення національної доповіді/ І. Ю. Єгоров // Економіка України.– 2015. - №9- С. 4-18.
4. Корнілова І. Світовий досвід фінансової підтримки іноваційного розвитку / І. Корнілова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.-2014. –№ 8(161). - С.30-36.
5. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів. – 2001. – 608 с.
6. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку / С. В. Онишко // Монографія . – Ірпінь: Національна академія ДПС України. 2004. – 434 с.
7. Базовий посібник з інтернаціоналізації бізнесу та вихід на нові ринки європейського союзу. -2015. - 370 с.[Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rtp.com.ua/sites/default/files/vyhid_na_rynky_es1.pdf
8. Офіційний сайт Головного управління статистики в Чернівецькій області [Електронний ресурс]. - Режим доступу :<http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>.
9. Бізнес по європейські: путівник для малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу:ugora-torgivlia.org.ua/sme_help/.
10. Національний контактний пункт програми Горизонт 2020 в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://ncp.khai.edu/uk/site/h2020-project-types.html>.

11. Програма COSME: що ЄС пропонує українському бізнесу [Електронний ресурс]. -
Режим доступу: [<http://biz.liga.net/svoy-biznes/all/novosti/3214422-programma-cosme-cto-es-predlozhit-ukrainskomu-biznesu.htm>].

Аннотация

Наталія Марусяк

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРИГРАНИЧНОЙ ТЕРРИТОРИИ ЗАПАДНОГО РЕГИОНА В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Рассмотрены проблемы и перспективы финансового обеспечения инвестиционной деятельности предприятий приграничной территории западного региона в условиях интеграции Украины в европейскую рыночную среду.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, инвестиционная деятельность, финансирование инвестиций.

Summary

Natalya Marusyak

FINANCIAL PROVISION INVESTING ACTIVITIES OF ENTERPRISES BORDER TERRITORY OF THE WESTERN REGION IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

Problems and prospects of financial provision investing activities of enterprises border territory of the western region in the integration of Ukraine into the European market environment are considered.

Key words: financial provision, investing activities, financing of investments.